

„La domenica de 18 di maggio un Demetrio (Hunyadi Demeter) arriano essecrabile, usurpatore del nome episcopale, haveva fatta quella mattina una scelerata predica contro la divinità di Christo, il papa e suoi papisti. Et mentre al mezzogiorno un suo vicario esponeva al popolo alcun passo d'un suo *diabolico Katechismo, stampato di pochi giorni addietro*, in riferire che la SS. Trinità era un insogno, una bagatella, una inventione papistica . . .” (906. p.)

Lukács a következő jegyzetét fűzi hozzá: „Catechismus Demetrii Hunyadi apud Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár non recensetur.” (uo.)

Véleményem szerint nem dönthető el ilyen egyértelműen, hogy Hunyadi Demeter írta volna a katekizmust. A második unitárius superintendens művei között nem tart számon semmilyen hasonló jellegű írást az unitárius egyháztörténeti szakirodalom. Bizonyos azonban, hogy az erdélyi unitáriusoknak szükségük volt katekizmusra, de nem tudjuk biztosan, hogy miképpen oldották meg a hiány pótlását. Elképzelhető, hogy önálló művet írtak, de elképzelhető az is, hogy lengyel hittestvéreiktől vették át. Mivel a szerző nem állapítható meg egyértelműen, javasolom, hogy így kerüljön az RMNy-ba: *RMNy 586A* <Catechismus. Claudiopoli, 1586 typ. Heltai.> XVI. századi adat alapján feltételezhető. — Unitárius katekizmus.

KÁLDOS JÁNOS

Ars Hungarica. 1989. 1. szám. 1973 óta jelenik meg az *Ars Hungarica*, az Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának a közlönye. Eddig nem közölt könyvtárügyi írásokat, most viszont az 1989. évi első számát teljes egészében az 1987 novemberében a kódexek feltárásával, megóvásával foglalkozó tanácskozásnak szentelte és az elhangzott előadásokat 21 cikkben ismerteti.

Csapodi Csaba feleségével együtt összegyűjtötte az 1526 előtt Magyarországon olvasott irodalomra vonatkozó adatokat. Munkájuk első része — 1823 korunkra maradt mű számbavétele — már megjelent. Felsorol minden olyan hazai és külföldi könyvtárban őrzött kódexet és könyvet, amelyről megállapítható, hogy egykor hazánkban használták.

Az egyházi gyűjteményeinkben ma is őrzött kódexekről — Szelestei N. László beszámolója szerint — olyan katalógus készül, amelyik részletesen leírja minden, kötésre, vízjelre, írásra, provenienciára stb. vonatkozó jellegetességüket.

Körmendy Kinga az esztergomi könyvgyűjtemények jelenlegi állományát a 16. századival hasonlítja össze. Ezzel adatszerűen is érkezteti azt az amúgy is tudott tényt, hogy a török fenntarthatóság milyen magas színvonalú gazdasági és szellemi kultúrát semmisített meg.

A kódexek tartalmával három tanulmány foglalkozik. Török József a mise-oratóiák összehasonlítása révén határozza meg, hogy középkori egyházaink milyen kapcsolatban álltak egymással és a nyugati egyházakkal. Veszprémy László Árpád-kori liturgikus könyveink kalendáriumaiban a helyi szentek tiszteletét vizsgálja. Ennek révén jut fontos adatokhoz a kódexek eredetére és szövegük származási helyére vonatkozólag. Holl Béla két 14. században írt domonkos missalé eredetére, keletkezési helyére keres választ. Négy sequentia magyarországi eredetű, s ebből három 1300 táján keletkezett.

A művészet- és műveléstörténet kutatóit a kódikológia megállapításai közül leginkább a kéziratok keletkezési és őrzési helye érdekli. Ezért fontos a proveniencia és a possessor fogalmának pontos meghatározása. A feltett körkérdésre — ki mit ért ezen — kilenc kutató adott választ és bizony a válaszok nem teljesen azonosak.

Sarbak Gábor az eredetmeghatározáshoz a paleográfiát hívja segítségül és azt latolgatja, hogy a nemzetközi paleográfiai tapasztalatokból mit tudunk hasznosítani. Egyben rámutat a magyar paleográfiai irodalom hiányosságaira. Szendrei Janka ebben a kérdésben a hangjegyrész szerepére utal, Dobszay László pedig a középkori liturgikus kódexek keletkezési helyének meghatározásánál a liturgiának ad elsőbbséget.

Madás Edit a Pozsonyból a Központi Szemináriumba került kódextöredék-csoport vizsgálja, és az ezzel kapcsolatos kérdéseket próbálja tisztázni. J. Fodor Adrienne az Egyetemi Könyvtárban a nagyszombati rendházból származó kódextöredékek eredetét kutatja és valószínűvé teszi, hogy a jezsuiták a 17. század első felében Nagyszombatban külön könyvkötő műhelyt rendeztek be. Wehli Tünde számos,

jórészt ugyancsak az Egyetemi Könyvtár anyagából kiválasztott példával szemlélteti a töredékkutatás művészettörténeti jelentőségét.

Öt előadás foglalkozik a kötésekkel és restaurálásukkal. A proveniencia és a kötés kapcsolatairól, a kötések kutatásának céljáról, módszereiről és lehetőségeiről szóló beszámoló felkért előadója Sz. Koroknay Éva lett volna, de elhunytja miatt tanulmányát Boross Klára öntötte végleges formába.

Kutatóink Rozsondai Marianne megállapítása szerint szép eredményeket értek el a gótikus és reneszánsz kötések kutatásában, de még sok a nyitott kérdés. A pontos rendszerezéshez és a műhelyek azonosításához szükséges a díszítőelemek teljes repertóriumának összeállítása.

A kódexek és kötések restaurálása tekintetében még ma sincs biztos módszer. Szalai Veronika előadása figyelmeztet R. Reed megállapítására: a pergamen annyira sajátos tulajdonságú anyag, hogy még a vele dolgozó szakemberek tapasztalatait sem lehet teljes egészében átvenni. Beöthyné Kozocsa Ildikó az illuminált kódexek restaurálásának hazai lehetőségeit mutatja be.

A konferencia két újonnan felfedezett dokumentumról is tájékoztat. Veszprémy László egy, az Árpád-kor végén készült, jelenleg Assisiben őrzött ferences kéziratról ad hírt, Vizelety András pedig a Topkapi Szeráj könyvtárában levő, 1360 körül Magyarországon készült, s általa „Istambuli antifonálé”-nak elnevezett kódexről. Ez utóbbiról még nem áll rendelkezésünkre teljes mikrofilm, s így több kérdésre, például a készülési helynek pontos meghatározására még várni kell. A benne levő iniciálékát azonban Wehli Tünde részletesen leírja.

Az 1987-ben tartott kongresszus s az *Ars Hungarica*-ban megjelent beszámolók jelentős mértékben elő tudják segíteni a magyar művészet- és művelődéstörténet kutatását. Mindegyik írásról készült német nyelvű kivonat s ezek olyan részletesek, hogy belőlük az általuk tárgyalt problémákat a magyarul nem beszélők is jól megismerhetik.

VÉRTESY MIKLÓS